

Onderwerp : **Advies ontwikkelrichting inrichting Protestantse Kerk Assen 2030**

Aan : Algemene Kerkenraad Protestantse Kerk Assen

Van : Werkgroep Predikanten & Gebouwen

Datum : 8 november 2019

*Gepresenteerd op 25 november 2019 en besproken op 27 januari 2020 in de Algemene Kerkenraad*

### Inhoud

Samenvatting

Inleiding en verantwoording

Werkwijze werkgroep

Financiële kaders Protestantse Kerk Assen over 10 jaar

Inrichting Protestantse Kerk Assen over 10 jaar

*verscheidenheid*

*eenheid*

*predikanten, kerkelijk werkers en gebouwen*

*personeelsbeleid*

*gebouwenbeleid*

Van 2020 naar 2030

Vervolg

Samenstelling werkgroep

bijlage: ramingen ledental en financiën

### Samenvatting

De werkgroep predikanten & gebouwen adviseert de AK een beleidslijn vast te stellen over de inrichting van de Protestantse Kerk Assen anno 2030.

Vanwege het dalende ledental en de dalende inkomsten raadt de werkgroep aan voor 2030 uit te gaan van 3,3 formatieplaatsen voor predikanten / kerkelijk werkers, het gebruik van maximaal drie kerkgebouwen en organisatorisch één kerkenraad. Die situatie biedt voldoende ruimte voor verscheidenheid aan 'geloofskleuren' binnen de Protestantse Kerk Assen, mede vorm- en inhoud gegeven door kringen van gemeenteleden. Daarnaast is er inzet (gefinancierd) vanuit de Diaconie. De werkgroep adviseert dit inhoudelijk en organisatorisch af te stemmen.

Het verminderen van de kosten en die meer in balans brengen met de inkomsten leiden in 2030 tot een nog financieel gezonde positie waarop de Protestantse Kerk Assen zich verder kan ontwikkelen.

Door gebruik te maken van de momenten waarop de komende jaren predikanten met emeritaat gaan, kan invulling aan de beleidslijn worden gegeven. Daarnaast zijn er afwegingen te maken rond het gebruik van gebouwen, onder meer op basis van aflopende huurcontracten.

Teneinde de ontwikkeling van de huidige naar de toekomstige situatie te ondersteunen raadt de werkgroep aan daarvoor financiële middelen beschikbaar te stellen. Waar nodig of gewenst kunnen hiermee overgangssituaties worden gerealiseerd.

De werkgroep adviseert de AK gesprekken aan te gaan met de wijkkerkenraden over de ontwikkelrichting van de Protestantse Kerk Assen in de komende 10 jaren. Tevens adviseert de werkgroep om na vaststelling van de beleidslijn als kader de wijkkerkenraden, de huidige taak-/werkgroepen en gemeenteleden het gezamenlijke gesprek te laten voeren over uitwerkingsvragen.

### Inleiding en verantwoording

In het kader van het lopende beleidsplan 2018-2022 zijn door de AK eind 2018 twee werkgroepen geïnstalleerd: de werkgroep predikanten en de werkgroep gebouwen. De vraag aan beide werkgroepen was een beleidsbespreking in de AK voor te bereiden met het oog op de toekomst. Voor de werkgroep gebouwen was daarbij het gegeven dat op enig moment huurcontracten van de Ontmoeting en de Adventskerk aflopen. De vraagstelling voor de werkgroep predikanten kwam met name voort uit de wetenschap dat in de periode 2021-2024 vier predikanten met emeritaat gaan.

De werkgroep predikanten is eind 2018 en begin 2019 tweemaal bijeen geweest, waarbij een eerste financiële meerjarenraming is beschouwd. Eind januari 2019 heeft de werkgroep haar eerste bevindingen in een vorm van een uitgangspunt / stelling ter discussie aan de AK voorgelegd: “Binnen 10 jaar is het financieel niet meer haalbaar om de Protestantse Kerk Assen te laten bestaan uit drie wijkgemeenten met elk een fulltime predikant”.

Besloten is vanaf dat moment de twee werkgroepen – de werkgroep gebouwen was nog niet bijeen geweest – samen te laten optrekken richting een meer concreet advies aan de AK. Het streven was het advies van de werkgroep predikanten & gebouwen kort na de zomer 2019 te presenteren. In het kader van ‘zorgvuldigheid van proces en inhoud’ bleek dit niet haalbaar. De werkgroep heeft iets meer tijd genomen.

### Werkwijze werkgroep

De werkgroep predikanten en gebouwen is bijeen geweest op 14 februari, 9 april, 21 mei, 3 juli, 29 augustus, 18 oktober en 8 november 2019. Tussendoor zijn er enkele sub-groepjes actief geweest ter voorbereiding van een volgende vergadering. De bijeenkomsten voor de zomer 2019 zijn met name besteed aan het actualiseren, nader beschouwen en concreter invullen van de financiële meerjarenraming 2020-2029. De gegevens uit de actie Kerkbalans 2019 en de jaarrekening 2018 zijn hierbij meegenomen. In de meerjarenraming heeft de werkgroep vervolgens een drietal scenario's naast elkaar gezet: een optimistisch, een pessimistisch en een midden-scenario. De uitwerking van het midden-scenario vormt de basis voor het scenario waarover de werkgroep nu adviseert. Door het jaarlijks actualiseren van de meerjarenraming kan worden gevolgd of het midden-scenario nog steeds realistisch is of dat het pessimistische dan wel positieve scenario meer in de rede ligt. Afhankelijk van de bevindingen betekent dit koers houden of bijsturen. Daarbij gaat het de werkgroep om het beeld ‘waar werken we in 10 jaren naar toe’. Op dit moment gaat het advies van de werkgroep dus over hoe de inrichting van de Protestantse Kerk Assen in 2030 eruitziet.

De werkgroep heeft werkende weg kennis genomen van de verschillende visie-/beleidsnotities – al dan niet nog in concept – van de wijkgemeenten de Drieklank, Jozefkerk en Vredenoord. De werkgroep heeft niet getracht de concrete ideeën of opvattingen hierin ‘als een optelsom’ te vertalen in dit advies. Wel heeft de werkgroep de uit de notities doorklinkende verscheidenheid

binnen de Protestantse kerk Assen op grond van het huidige inrichtingsmodel met wijkgemeenten in oenschouw genomen. Onderdeel van het advies van de werkgroep is binnen de mogelijkheden hieraan tegemoet te blijven komen. Van belang is dat de AK ook kennis neemt van de notities, die betrekt bij de verdere uitwerking van dit advies en met de wijkgemeenten daarover in gesprek gaat.

#### Financiële kaders Protestantse Kerk Assen over 10 jaar

Uit de meerjarenraming komt voor de Protestantse Kerk Assen het volgende beeld over 10 jaar naar voren:

- ledental t.o.v. 2016 gedaald met ca. 33%
- bijdragen gemeenteleden t.o.v. 2016 gedaald met ca. 33%
- totaal aan baten t.o.v. 2016 gedaald met ca. 37%.

Dit betekent dat er als er minder inkomsten zijn er ook minder kosten zullen moeten zijn om het huishoudboekje in evenwicht te houden. De huidige situatie – formatie predikanten, aantal gebouwen en andere kosten – kan dus niet ongewijzigd blijven.

Gelukkig beschikt de Protestantse Kerk Assen over ‘spaargeld’. Een deel van het vermogen (2018: € 2,4 mln.) zal de komende jaren nodig zijn om het tekort op de begroting/exploitatie op te vangen. Daarnaast is de werkgroep van mening dat over 10 jaar er nog steeds een vermogen aanwezig dient te zijn uit oogpunt van toekomstbestendigheid.

In het doorgerekende scenario is er over 10 jaar nog een vermogen van ca. € 1,7 mln. De werkgroep adviseert als minimaal noodzakelijk vermogen over 10 jaar € 700.000 aan te houden. Het verschil tussen het in het scenario berekende vermogen over 10 jaar en het geadviseerde minimaal noodzakelijk vermogen bedraagt ca. € 1 mln. Dit deel van het huidige vermogen kan benut worden om de overgang naar de situatie over 10 jaar te ondersteunen.

Naast het jaarlijks actualiseren van de raming om zo nodig bij te sturen, adviseert de werkgroep de AK bewuste keuzes te maken over de inzet van het vermogen ten behoeve van de verandering en daarover heldere afspraken binnen de Protestantse Kerk Assen te maken.

Binnen het financiële advies-scenario heeft de werkgroep keuzes gemaakt om de kosten te verminderen en de uitgaven van de Protestantse Kerk Assen meer in balans te brengen met de inkomsten, zodanig dat in 2030 er nog steeds sprake is van een financieel gezonde positie waarop de Protestantse Kerk Assen zich verder kan ontwikkelen. De belangrijkste keuzes hebben betrekking op de inzet van predikanten / kerkelijk werkers en het gebruik van gebouwen, maar ook op andere onderdelen is kostenreductie noodzakelijk. Het gaat daarbij om bijvoorbeeld de kosten van de kerkmusici en het kerkelijk bureau. Op inhoud heeft de werkgroep dit beperkt beschouwd.

#### Inrichting Protestante Kerk Assen over 10 jaar

##### ***verscheidenheid***

De werkgroep gaat uit van de omstandigheid dat de huidige inrichting van de Protestantse Kerk Assen over 10 jaren financieel niet meer haalbaar is. Daarnaast onderkent de werkgroep dat er momenteel drie wijkgemeenten zijn, elk met een eigen ‘geloofskleur’, elk met ‘liturgische verscheidenheid’, elk met een eigen kerkenraad.

De werkgroep is van mening dat de verscheidenheid in geloofskleuren en liturgie over 10 jaren niet verdwenen zou moeten zijn, integendeel zelfs, ook al kan de invulling dan anders zijn dan in het heden. De combinatie van het gebruik van een gebouw met een daar samenkomende kern van gemeenteleden en de aanwezigheid van een predikant is in belangrijk mate bepalend voor de geloofskleur en liturgie. Doordat in die elementen de komende jaren natuurlijke en noodzakelijke

veranderingen optreden, kan worden verwacht dat over 10 jaar geloofskleuren en liturgie mee- veranderd zijn. Bijvoorbeeld de huidige inzet van de kerkelijk werker voor jeugd- en midden- generatie kan hierop van invloed zijn.

### ***eenheid***

Daar waar de werkgroep adviseert ruimte te blijven geven aan verscheidenheid in geloofskleur en liturgie, adviseert zij de kerkelijke organisatie met minder formele vergaderingen in te richten. Minder vergaderingen geeft ruimte om menskracht, professioneel en vrijwillig, op andere wijze in te zetten voor de Protestantse Kerk Assen. Dit is van belang voor de vitaliteit van de Protestantse kerk Assen. Concreet adviseert de werkgroep toe te werken naar de situatie dat er (uiterlijk) over 10 jaren één kerkenraad is voor de gehele Protestantse Kerk Assen en de wijkgemeenten als zodanig niet meer bestaan. De danmalige kerkenraad – in de plaats van de huidige wijkkerkenraden en de algemene kerkenraad – draagt in die situatie zorg voor de verscheidenheid aan geloofskleuren binnen de Protestantse Kerk Assen en dient dat mogelijk te maken, te ondersteunen. Verdere vormgeving en invulling kan middels taak-/werkgroepen.

De werkgroep veronderstelt dat in toenemende mate (nieuwe) gemeenteleden de geloofskleur zullen zoeken die het meest bij hun eigen geloofsbeleving aansluit, waarbij zij zich thuis voelen. In plaats van (geografische) wijken zijn er dan ‘kringen rond geloofskleuren’.

### ***predikanten, kerkelijk werkers en gebouwen***

Vanuit de huidige situatie met drie wijkgemeenten ontstond bij de werkgroep in eerste instantie het beeld van over 10 jaren nog maximaal drie predikantsplaatsen en maximaal drie gebouwen. Voor de meerjarenraming bij dit advies is tezamen met de huidige formatie voor stadspredikant derhalve uitgegaan van 3,3 formatieplaatsen predikanten / kerkelijk werkers en het gebruik van de 3 kerkgebouwen in eigendom.

De werkgroep constateert dat naast de kerkelijk aangestelde functionarissen (exploitatie CvK) er tevens diaconaal aangestelde functionarissen actief zijn (exploitatie CvD). Op dit moment financiert de Diaconie 0,2 fte predikant en 0,5 fte diaconaal werker (in principe voor onbepaalde tijd). De werkgroep adviseert binnen de AK te spreken over de inzet van de totale formatie binnen de Protestantse Kerk Assen en tussen CvK en CvD afgestemde afspraken hierover te komen.

In de financiële meerjarenraming omvatten de kosten van predikanten / kerkelijk werkers in 2017 ca. 65% van het totaal aan lasten. De komende jaren ligt dat aandeel hoger door de tijdelijke aanstelling van de kerkelijk werker jeugd- en midden-generatie. In 2030 is dit lastenaandeel weer rond de 65%. De gebouwen – huur, onderhoud, exploitatie – beslaan in het advies-scenario zowel in het heden als in 2030 ca. 15% van de kosten.

### ***personeelsbeleid***

Over op welke wijze de beschikbare formatieruimte wordt ingezet doet de werkgroep geen uitspraak, dit is nader uit te werken beleid. Het gaat hierbij zowel om professionele krachten in de wijk als bovenwijken/in de stad-werkers. Over de verdeling zal visie moeten worden ontwikkeld. De werkgroep adviseert voor de drie wijkdelen / ‘kringen rond geloofskleuren’ een predikant met desbetreffende geloofskleur met daarbij de afspraak om ook op andere plaatsen inzetbaar te zijn. En wat gezamenlijk georganiseerd kan worden zoals bijv. ouderenpastoraat en jeugd-middengeneratie, om dat dan ook gezamenlijk te doen.

In de financiële raming vervallen de kosten van 4 predikantsplaatsen op het moment dat er sprake is van emeritaat van predikanten. Daar tegenover is 0,8 formatieplaats nieuwe invulling meegenomen. Per saldo is er dus sprake van een teruggang van 3,2 predikantsplaats. Van de overige predikanten en kerkelijk werkers zijn de kosten ‘voor onbepaalde tijd’ opgenomen. De momenten van emeritaat van

huidige predikanten zijn natuurlijke momenten om te kijken naar de gewenste invulling in het perspectief van de beoogde situatie over 10 jaar. De werkgroep is dan ook van mening dat elke nieuwe aanstelling op bovenwijks c.q. niveau van de Protestantse Kerk Assen zal moeten plaatsvinden, waarbij – zoals hiervoor geschetst – gerichte inzet ten behoeve van een geloofskleur aan de orde kan zijn.

De werkgroep is bekend met het feit dat het eerste (vervroegde) emeritaat plaatsvindt in 2021 bij de wijkgemeente Jozefkerk, alwaar de wens bestaat vanuit de ‘geloofskleur Jozefkerk’ tot her-invulling van de (volledige) predikantsplek over te gaan. Vanuit de visie over de inrichting van de Protestantse Kerk Assen over 10 jaar zal naar de mening van de werkgroep een her-invulling op dat moment wel in het toekomstperspectief dienen te passen. Dat daarbij sprake kan zijn van en afspraken worden gemaakt over een overgangperiode acht de werkgroep reëel. Dit zal naar verwachting op meerdere plekken en momenten gewenst zijn, juist om de verandering vorm en inhoud te geven.

Bij ongewijzigde omstandigheden is er over 10 jaren nog een aantal huidige predikanten en kerkelijk werkers in dienst. Tezamen met de beschikbare ruimte voor nieuwe invulling is daarmee de formatie bezet. De blijvende predikanten en kerkelijk werkers worden bij effectuering van het advies van de werkgroep geconfronteerd met een andere inrichting van de Protestantse Kerk Assen, hetgeen gevolgen heeft / kan hebben voor hun werkplek en de inhoud van het werk. De werkgroep brengt dit in een vroegtijdig stadium onder de aandacht en adviseert CvK en AK hieromtrent een zorgvuldig personeelsbeleid en communicatieproces te voeren.

### ***gebouwenbeleid***

Welke gebouwen over 10 jaar daadwerkelijk zouden moeten worden gebruikt doet de werkgroep eveneens geen uitspraak. Rekenkundig was het nu het meest eenvoudig de huurlocaties te laten ‘afvloeien’. Andere keuzes zijn echter mogelijk en die kunnen invloed hebben op de financiële ramingen.

Bij een nadere beschouwing van de ontwikkelrichting van de Protestantse Kerk Assen heeft de werkgroep zich de vraag gesteld of een verdere teruggang in aantal kerkgebouwen (met bijkomende kosten) naar twee of een niet mogelijk zou zijn, daarbij onderscheid makende tussen vieringen en overige activiteiten. In een kerkgebouw zouden meerdere typen vieringen kunnen plaatsvinden, overige activiteiten zouden kunnen worden geconcentreerd en/of in te huren zaalruimten kunnen plaatsvinden. De werkgroep adviseert deze optie nader te onderzoeken.

De werkgroep is op de hoogte van het feit dat rond het huurcontract van de Ontmoeting in Kloosterveen een formele opzegging heeft plaatsgevonden, maar dat nog overleg plaatsvindt over de vraag of het wenselijk is de huur in enige vorm nog enige tijd voort te zetten. Het lijkt de werkgroep verstandig in ieder geval geen afspraken te maken langer dan voor vijf jaren, om daarmee het keuzeproces rond gebouwen voor over 10 jaar niet te belasten. Daartegenover staat, dat de werkgroep inschat dat een dergelijk proces op het niveau van de Protestantse Kerk Assen nog wel vijf jaren kan duren. De werkgroep adviseert op vergelijkbare wijze te kijken naar het mogelijk verlengen van het huurcontract van de Adventskerk, waarbij het de werkgroep bekend is dat de wijkgemeente Vredenoord op dit moment zelf een proces loopt om te komen tot één vierplek uiterlijk op het moment van emeritaat van een van de predikanten (2024).

### **Van 2020 naar 2030**

De werkgroep is zich ervan bewust dat het concretiseren van het geadviseerde scenario een stevige opgave is. Wellicht onvermijdelijk, maar toch. De geschetste ontwikkelrichting kent in de uitvoering allerlei vraagstukken. Het personeels- en gebouwenbeleid is al benoemd. Maar bijvoorbeeld ook de

opzet van het algemene en ouderenpastoraat, de plek van de Protestantse Kerk Assen in de Assense samenleving en de bemensing van bovenwijkse activiteiten zullen opnieuw beschouwd moeten worden in het licht van de nieuwe inrichting van de Protestantse Kerk Assen. De werkgroep adviseert bij de uitwerking de wijkkerkenraden, huidige taak-/werkgroepen en gemeenteleden hierover het gezamenlijke gesprek te laten voeren en samen – binnen de gestelde kaders – naar oplossingen en nieuwe vormen te laten zoeken.

Om het veranderingsproces van de Protestantse Kerk Assen doelgericht te ondersteunen en waar nodig overgangssituaties mogelijk te maken adviseert de werkgroep financiële middelen beschikbaar te stellen. Die ruimte is er binnen de huidige financiële raming. De werkgroep denkt bijvoorbeeld aan het tijdelijk 'inhuren' van predikanten en/of de inzet van een begeleider voor het veranderingsproces. Van belang is om daarbij heldere keuzes en afspraken te maken, waarbij geen verplichtingen worden aangegaan die negatieve gevolgen hebben voor de exploitatie vanaf 2030.

### Vervolg

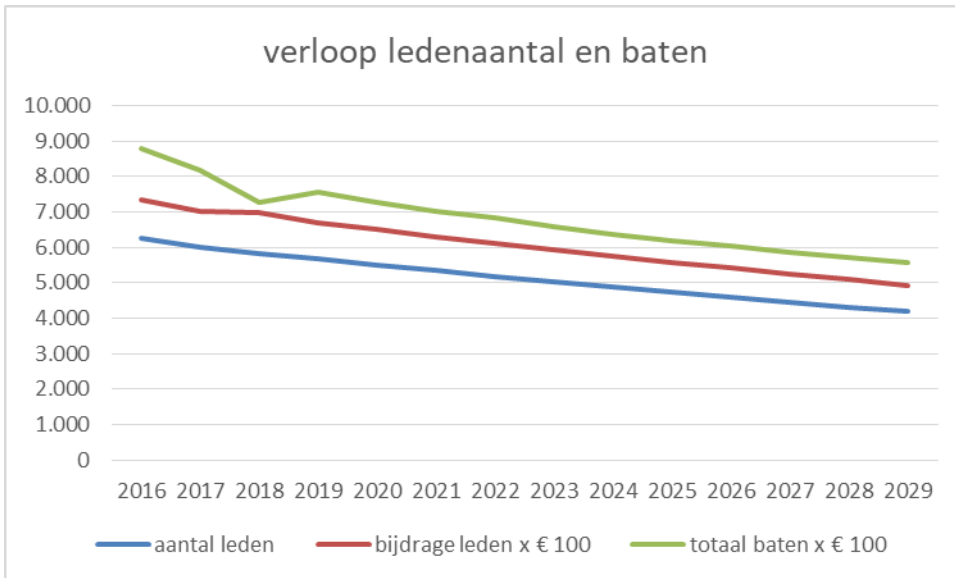
De werkgroep adviseert de AK gesprekken aan te gaan met de wijkkerkenraden over de ontwikkelrichting van de Protestantse Kerk Assen in de komende 10 jaren. Daarbij is een verhouding van 'wij-zij' niet wenselijk, er ligt een vraagstuk dat door AK en wijkkerkenraden gezamenlijk moet en kan worden opgepakt. Dit proces vraagt een zorgvuldige aanpak en communicatie, waarbij openheid en ruimte voor emotie van belang is. De wijkkerkenraden zijn naar verwachting goed in staat aan te geven wat van belang is in dit proces, zoals zij ook gevraagd kunnen worden de huidige geloofskleur van hun wijk te omschrijven of te karakteriseren.

=====

### Samenstelling werkgroep predikanten & gebouwen

- Simon Goverse
- Ruud Gijsbertsen
- Evert Hofstra
- Erwin Kremer
- Yvonne Lussenburg (verslag)
- Ernst Lutgert
- Peter van de Peppel
- Gerard Schoep (voorzitter)
- Jenneke Span
- Peter Stam
- Evert Jan Stokking (financiële ramingen)
- Willem van de Vrede

Bijlage: ramingen ledental en financiën



2016 - 2029

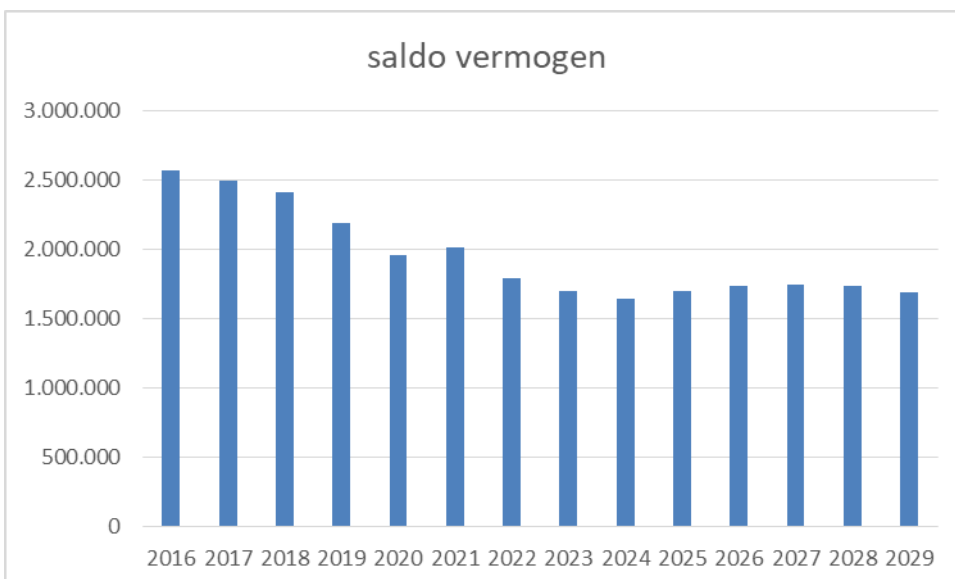
Het aantal leden loopt met 3% per jaar terug van ca. 6.200 naar ca. 4.200

De bijdragen lopen terug van € 736.000 naar ca. € 494.000 per jaar bij gelijkblijvende bijdrage per lid

Het totaal aan inkomsten loopt terug van ca. € 879.000 naar ca. € 557.000 per jaar



De meerjarenbegroting laat vanaf 2018 negatieve resultaten zien. Na 2021 verbetert het resultaat door emeritaten van predikanten, aflopen contracten en het niet volledig vervangen. Daarnaast is uitgegaan van het verminderen van het aantal kerkgebouwen en het reduceren van andere kosten.



De exploitatieverliezen komen ten laste van het vermogen, dat daardoor afneemt. Vanaf 2025 stabiliseert het vermogen.

Vanaf 2018 naar 2029 loopt het vermogen terug van ca. € 2,4 mln. naar ca. € 1,7 mln. (daling ca. 30%). Het minimaal vereist vermogen per 2030 bedraagt € 0,7 mln.